

חינוך לחיים

פרשת במדבר

מובא בחז"ל שבשעה שקיבלו ישראל את התורה, נתקנאו בהם אומות העולם ואמרו: 'מה ראו אלה להתקרב יותר מן האומות', אמר להם הקב"ה: הביאו לפני ספרי יוחסין שלכם שנאמר בתהלים 'הבו לה' משפחות עמים', כשם שבניי מביאים - שנאמר בפרשת השבוע 'ותילדו על משפחותם'.

וזה מה שכתוב דווקא בפרשה הנקראת לפני מתן תורה 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל' - שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל יחוסם.

ועלינו להבין מה היתה כוונת דברי חז"ל בהבאת ספרי היוחסין, וכי הוצרכו להודיע יחוסם. וודאי שיש כאן יסוד וקשר מהותי בין יחוסן של כלל ישראל לקבלת התורה.

מסופר על יהודי שבא לפני מהר"א מבעלזא זי"ע וסיפר שיודע בבירור שהוא נכד של ר' אלימלך זי"ע, אך אינו יודע סדר היחוס, אמר לו מהר"א מבעלזא זי"ע - כשיודעים זה משהו אחר לגמרי!!!

על פי פשוטו היתה כוונתו לומר, שכאשר יודעים סדר היחוס יש לכך יותר חשיבות, שזרעו מיוחס ומבורר אחריו. אבל יותר בעומק יש להבין, שאם יודעים ומבינים היחוס בהכרה פנימית יש לזה משמעות אחרת לגמרי.

זוהי זכות שהיא חובה - המגדלת ומרוממת את האדם ומשפיעה על התנהגותו. להיפך ממה שכתוב אצל אדוניהו 'ולא עצבו אביו מימיו לאמור', כפי שהיה מרגלא בפומיה של הפני מנחם זי"ע שלא התבונן להעמיד לפני עיניו צדקת אביו הצדיק, - היה לך אב כזה ואיך אתה נראה!?

זו היתה המטרה כשנאמר לבני ישראל הביאו לפני ספרי היוחסין - שכל אחד מהם ידע היטב אחרי מי הוא מתייחס, כי ידיעה זו היא המשפיעה להתרומם ולהמשיך את הדרך אשר סללו לנו האבות. ולא זו בלבד שחשיבותם של כלל ישראל היא מצד יחוסם, אלא אף מצד עצמם, שלא יעלה על לב האדם לחשוב מי אני ומה מעשיו, איזה חשיבות יש לי בתוך עמך בית ישראל, כי לכל אחד יש רצון ותשוקה להיטיב מעשיו, וגם אם לא תמיד עולה בידו, הרי 'אין לך אדם שאין לו שעה',

וכפירוש השפת אמת אין לך אדם אשר אין לו רצון. האדם לא נמדד במעשיו החיצוניים אלא ברצונו הפנימי. וזה עומק הכוונה בדברי רש"י בפרשתו מתוך חיבתו מונה אותם 'כל שעה' - הקב"ה סופר ומונה את הרצון הפנימי והאמיתי של כל איש ישראל.

ונזכור שהצטיינות כל יהודי איננה רק בספר היוחסין שלו, אלא במה שעוד יותר חשוב שעושה את היוחסין "לספר", כדי ללמוד בו להגות ולשאוב ממנו השראה רוחנית. להטיב, לעדן ולשפר את מידותיו ותכונותיו, ולצרף עוד דפים נאים ונעלים לדורות הבאים.

ועל זה יש להמליץ את הכת' "זה ספר תולדות אדם" היינו שתולדות אדם ודברי ימי חייו יהיו כה עילאיים עד שיהיו ראויים להעשות ספר, שאנשים ילמדו ללכת בעקבותיו לטוב להם כל הימים. האדם במשך כל ימי חייו צריך להתכונן אל היום שיתקיים בו "כל מעשיו בספר נכתבים". שהספר יספר את מעשיו ועלילותיו בהיותו בחיים, וישמש ספר לימוד לדורות. אל לנו למצוא סיפוק מספר היוחסין של האבות בלבד, עלינו לחיות חיים נעלים אשר יוסיפו לאותו ספר היוחסין שנוריש לבנינו אחרינו עוד דפים משלנו, אשר הם יהגו בהן, ואף אם יעמדו בנסיגות קשים, הם ימאנו לנתק את שרשרת היוחסין, אשר הדורות שקדמום חשלו במסירות נפש לשמירת שלימותה. וידוע האימרה "אף על פי שהניחו לו אבותיו ספר תורה, מצווה לכתוב משלו" דהיינו שעל הבן לכתוב בספר היוחסין שהניחו לו אבותיו ספר, שכולה פרשה, המשך נוסף משלו.

יש לנו לדעת שמעלת עם ישראל מתגלה לפעמים דווקא בתוך חשכת הגלות, כפי שנראה להלן. החתם סופר מקשה מהיכן היה לבני ישראל ספרי יחוס, וכי במצרים בעבודת הפרך כתבו שטרי יחוס. ומפרש, שספרי יוחסין אלה נכתבו לפרעה לדעת כמה עבדים יש לו, כדרך עבדי המלך שנמנים ונכתבים בלידתם בשמם ושם אבותם.

רואים אנו אם כן, שדווקא מתוך חשכת הגלות נכתב יחוסן של ישראל, דווקא מתוך העבודה בחומר ובלבנים נחקק העדות של נפשות כלל ישראל למספרם. והאמת היא, שעצם העבודת פרך בגלות מצרים ובכל הגלויות, והמלחמה עם היצר הרע שלא לטבוע בגלות, היא היא החשיבות והוא הוא היחוס שעל פיו אנו נמנים ונספרים. זהו העניין שהנה במנין בני ישראל מוזכר שוב ושוב 'כל יוצא צבא'. אם הכוונה כפשוטו לאלו היוצאים למלחמה לכבוש וללחום, הרי בהיותם במדבר היו מוקפים בענני הכבוד, ולא היה צורך בכל זה כלל. אך לפי ענייננו יובן שמדבר מהמלחמה הגדולה, מלחמה שבלב, מלחמה תמידית הנוהגת בכל מקום וזמן, מלחמת היצר שאינה פוסקת לעולם!!

ידיעה זו חשובה לכל אחד ואחד, לידע ולהודיע את היותינו 'יוצאי צבא', שלא יטעה האדם לחשוב שאין לו צורך לצאת למלחמה או שאין בכוחו ללחום עם יצרו.

זוהי ההכנה לקבלת התורה במנין בני ישראל, לדעת את יחוסינו, להכיר שבלב כל איש ישראל מופקדת נשמה טהורה, ויש לו רצונות טובים, ובכוחו להילחם עם יצרו, להיות חייל נאמן ה' בצבא ה'.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com